

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik X.

1900.

Sešitek 3.

Academia Operosorum.

Spisal Viktor Steska.

(Koniec.)

5. Javno delovanje.

A. Knjižnica. V Ljubljani je bilo tedaj sicer že več knjižnic, a vse so bile zasebne. Lepo knjižnico so imeli jezuiti, kjer so bili s škofovim dovoljenjem shranjene tudi protestantovske slovenske knjige, ki jih je zasegel vicedom Filip Kobencel⁸⁾ in jih l. 1604. izročil jezuitom. Nekaj jih je pa tudi dodal ljubljanski župan Josip Tschauler.⁹⁾ To so bile one knjige, ki so jih stanovi hoteli spraviti čez mejo, pa se jim je ponesrečilo. Pozneje (l. 1719.) je Magister Anton Erberg volil za knjižnico 1000 gld. in za notranje naprave 700 gld.¹⁰⁾ Žal, da je l. 1774. požar upepelil z jezuitskim kolegijem tudi vso knjižnico. Znamenita je še sedaj knjižnica Turjačanov (ustanovljena l. 1655.) in frančiškanska. Za domače razmere je bila pomenljiva tudi Valvazorjeva knjižnica. Ko je pa le-ta obubožal, jo je ponudil kranjskim stanovom v nakup, pa brezuspešno. L. 1690. jo dobi zagrebški škof Ignacij Mikulič. Takó je ta, za našo zgodovino važna knjižnica, saj je bilo vmes tudi nekaj rokopisov, prišla pod tujo streho. Manjše knjižnice so imeli zasebniki, večinoma vsak za svojo stroko: prošt Prešeren bogoslovsko, politično Erber in zdravniško Corusi.

⁸⁾ Jezuitska kronika. — ⁹⁾ A. Dimitz. K. g. G. 87. — ¹⁰⁾ Farna spomenica pri Sv. Jakobu v Ljubljani.

Udje akademije Operosorum so čutili, da je javna knjižnica neobhodno potrebna. Najbolj se je zanjo zavzel dr. J. Anton Dolničar, stolni dekan. Kmalu doseže svoj namen. S škofom Sigmundom Krištofom Herbersteinom in proštom Prešernom podpiše za knjižnico 30. maja l. 1701. ustanovno listino. Ta lista slove slovenski: »Ljudje radi pozabijo v teku časa, kar se je zgodilo. Treba torej človeška dela pismeno ovekovčiti. Bodi torej znano našim vrstnikom in zanamcem s to listino, da smo sklenili mi Sig. Krištof, škof ljubljanski, sv. rimskega cesarstva knez in grof Herberstein, Janez K. Prešeren, stolni proš in ud deželnih stanov, J. Anton Dolničar, stolni dekan in imenovane svetlosti generalni vikarij, k večji časti božji, v dušno zveličanje in napredovanje, iz ljubezni do prostih umetnostij, ustanoviti knjižnico in jo založiti. S tem se zavežemo, da darujemo ustanovljeni knjižnici vse svoje knjige, kar jih imamo ali še-le nabavimo, in nepreklicno izjavljamo, da so darovane, kakor se nahajajo v seznamu, ki ga vložimo v škofijski in kapiteljski arhiv. Knjige za sedaj hranijo njih dose-danji lastniki, ali tisti, ki se jim bodo izročile, potem morda nad zakristijo nove stolnice, kadar bo dovršena. Po smrti lastnikov naj napravijo omare, da se prenesó precej tja, odkoder jih ne sme nihče prenesti ali vzeti niti za eno uro pod kaznijo izobčenja, kakor bo zapisano na pragu knjižnice. Da pa bodo knjige lepo urejene, da bo mogel vsakdo ob določenem času priti brat, določuje imenovani škof, upajoč, da ga bodo tudi drugi v tem posnemali, za knjižničarja dva tisoč goldinarjev v ta namen, da bo obresti dobival knjižničar, ki ga imenujem jaz ali moji nasledniki. Knjižničar pa se zaveže, da bo varoval urejene knjige, odpiral knjižnico vsak delavnik razen četrtkov, po letu od šestih do osmih zjutraj, po zimi od devetih do enajstih, in popoldan vse leto od dveh do treh, in da bo branil knjižnico vsaktere škode. Knjižničarja vsprejema vsakokratni ljubljanski škof, vendar ga mora izbrati »sub poena nullitatis ex officialibus sacerdotibus Ven. Capituli Labacensis«. V Ljubljani 30. maja l. 1701.

Razen imenovanih mož so knjige darovali še Marka Grbec, Janez Jakob Schilling, baron Grimbschitz in drugi.

Te knjige so se torej hranile najprej doma, potem nad zakristijo stolne cerkve, naposled so jih prenesli v semenišče, kjer se še nahajajo. Lepe omare, segajoče skoro do stropa enonadstropne sobane, so bile narejene l. 1725., kakor kaže letnica v okrasku. Izdelal jih je, kakor spričuje nasprotni okrasek, Josip Wer. Strop se lesketa v najlepših freskah, ki se pripisujejo Juliju Quaglii. V bogoslovnih strokah je knjižnica bogata. Hrani tudi ono staro rokopisno okrašeno biblijo, ki jo je grof Turjaški daroval škofu Hrenu. Med rokopisi je najvažnejša zapuščina J. Gregorija Dolničarja in njegovega sina Aleša.

B. Znanstvo.

Knjižnico so torej imeli. Trebalo je še pisati, izrabljati jo, misliti in delati. In res so operosi spisali mnogo znanstvenih knjig. Ta dela spadajo v razne stroke. Res, da niso vsa dela vekovite važnosti, a svojemu času so bila primerna in koristna.

V bogoslovnem oziru sta delovala prošt dr. Prešeren in stolni dekan dr. Janez Anton Dolničar. Prešeren in Schilling sta bila tudi dobra poznavavca cerkvenega prava. Zgodovinar je bil zlasti dr. Jan. Gregorij Dolničar, ki je spisal blizu dvajset knjig, nanašajočih se na domačo zgodovino. Oziral se je na vse dobe domače zemlje. Najbolj se mu je seveda omilila Ljubljana, ki jo je slavil v vseh svojih spisih. Popisal je o njej vse, kar se mu je zdelo količkaj važnega. Zbiral je rimske napise in jih zabeležil. Stare rimske kamne je skušal ohraniti in jih je dal vzdati v kako javno poslopje, v stolnico, v semenišče, da jih je vsakdo lahko videl. Zbiral je tudi druge napise, zlasti nagrobne. Opisal je natančno zidanje stolnice in semenišča, zbiral dogodke od l. 1660—1718. Za Valvazorjem je le edini Gregorij Dolničar, ki nam osvetljuje to dobo. Sestavil je tudi zbirko življenjepisov znamenitih mož, zlasti pisateljev

in umetnikov, in otel marsikatero ime pozabljivosti. Izdal je tudi kratko zbirko dogodkov od najstarše dobe do svojega časa. Ta knjiga se je posebno priljubila, ker je bila priročnejša, nego folianti, ki sta jih izdala Schoenleben ali Valvazor.

Pravoslavcem delata čast Janez Erber, ki je spisal komentar državljanskega prava v 4. knjigah, in dr. Florijančič. Poslednji je s svojim prijateljem dr. Jan. Andrejem Mugerle-tom ustanovil »Pravniško društvo« l. 1698., ki je skrbelo, da so se udje urili v svoji stroki. Obhajali so slovesno spomin sv. Ivona, svojega zavetnika, ki ga cerkev praznuje 19. maja. L. 1710. je pričel J. U. dr. Bogataj, profesor državljanskega prava, prvič javno predavati pravoslovje.

V Ljubljani je bilo tedaj mnogo večjih zdravnikov. Večina so tudi slovstveno delovali, a med udi Ac. Op. sta le dr. Jan. Andrej Copini in dr. Marka Grbec, ki je 25 let neprenehoma izdajal spise o zdravniških skušnjah. Tudi zvezdoslovca je imelo društvo, namreč Jan. Jurija Hočevarja, ki je imel svojo opazovalnico pod Turnom (Tivoli), kamor je zahajal z dvema tovarišema.

L. 1708. je jel izdajati tiskarnar Mayr prve novine v Ljubljani, v nemškem jeziku.

C. Umetnost.

a) Pesništvo in glasba.

Med udi društva operosov sta bila tudi dva pesnika. Baron Coraduzzi je zložil za akademike posamezne kitice, nanašajoče se na njih réke in simbole. Zapustil je pa še zbirko: »Florilegium diversorum Epigrammatum«. Drugi pesnik pa je Jurij Andrej pl. Gladič, kanonik in pozneje stolni dekan v Ljubljani. Pripravljaj je za natisk zgodovino ljubljanske škofije v pesniški obliki. Naslovljen je rokopis: »Relatio historico-poetica de memorabilibus Carnioliae in duas partes distincta. Auctore Georgio Andrea de Gladich, Canonico et Decano Cathedralis Ecclesiae Labacensis«. Snov je povzel večinoma iz Schoenlebna in Valvazorja. Knjiga je v resnici razdeljena v

tri dele (ne »duas partes«). V prvem delu govori pisatelj o stari Emoni in o kranjskih svetnikih, v drugem o ustanovitvi ljubljanske škofije in o škofih do l. 1708., v tretjem pa o novi stolnici in o zgodovini stare cerkve. Sam je prorokoval svoji knjigi usodo: »Invenies hic plurima, quae per tomos dispersa — In nuce totam Iliadem Carniolorum gesta — Per ampla quae volumina Schoenlebnius conscripsit — Et fama Valvasorius proluxius votavit. — Fors labor hic exiguus, quibus placet, habebit, — Sed improbantes plurimos, ut facile divino«. — Za naslovni list je napravil slikar Julij Quaglia lepo sliko. Med pesnike te dobe štejemo tudi Jurija Andreja barona Gallenfels-a, ki je spisal: »Selectarum poematum fasciculus«, a društvu ni pripadal.

Visoko se je povspela v tej dobi glasba. Duša temu procvitu je bil živahni in nadarjeni Bertold pl. Höffer, ki je osnoval l. 1701.¹¹⁾ posebno društvo »Academia Philoharmonicorum«. Prvi svoj javni nastop so imeli 30. julija l. 1702. na ladijah na Ljubljani. Vse mesto je privrelo gledat prizor in poslušat nenavadno petje. Član akad. oper. Sollicitus (zdravnik dr. Pogačnik) pa je zapel:

»Vidi ego, quois strepuit clangoribus aether
Terraque, quois noster frenduit amnis aquis.
Vix pepulit nox pura diem Poebumque recondit,
Et suo nocturna reddidit astra polo:

¹¹⁾ Greg. Dolničar piše jasno: »Ac. Philoharm. A. 1701. initium sumpsit fundatore J. Berth. ab Höffer, Patritio incl. ducatus Carnioliae, cui quidquid decoris habet, debet. Symbolum sibi selegit Organum cum lemmate »Recreat, mentisque perennia monstrat«, quo denotare vult scopum huius Academiae, qui duplex est: colere suam protectricem Divam Caeciliam, et recreare se aliosque. Hinc ex octo legibus, quibus illa firmatur, hae principaliores sunt: ipso die festo S. Caeciliae ipsam solemniori quo fieri potest ritu colere, et actum publicum aestatis tempore magna solemnitate pariter vespertino tempore supra fluvium Labacum producere«. — Zbirali so se pa ti pisatelji glasbe že poprej. Annales Urb. Lab. pišejo, da so imeli shod in koncert že 1. marcija l. 1700. v Höfferjevi hiši na bregu. Za vodjo so Höfferja izvolili 8. jan. l. 1702.

Insonuere tubae, crepuit vox rauca metallis,
Tympana terrificum distribuere sonum.
Mox subito erupit fidium numerosa propago
Et cytharae, et variis dulcis arundo modis
Discordes sonitu lituos¹²⁾ concordia junxit,
Concordes rursus dissidiumque fudit.
Undique festivis trepidarunt aethera flammis
Festoque succenso fulgura missa polo
Undique promiscuis stупpa¹³⁾ vorata focus.
Omnia dulcisona rediere choragia pompa
Spiravitque redux ars iterata melos.
Hinc hilaris tulit unda Deas, hinc inde natantem
Portarunt resonam flumina laeta ratim.*

Odslej so philoharmoniki mnogokrat nastopili in z godbo in petjem povelicevali slovesnosti. L. 1703. so razveseljevali princa Evgena, peli v cerkvi pri črni maši za † cesarjem Leopoldom I. l. 1705., prepevali v novi stolnici, proizvajali tudi domače skladbe, zlasti oratorije.

Razen Höfferja so bili skladavci ali glasbeniki tudi Jan. Andrej Mugerle (r. 1658, † 1711), stolni vikar Mih. Omersa (1679), Volk Konrad Siberau (r. 1688), Jos. Fort. Hočevár (Gotscheer) (1693) in Jurij Blatnik r. 1693. v Kranju. Janez Gašper Gošelj, Ljubljčan, je bil orgljavec in igravec na harpo. L. 1711. so ga izvolili za vodjo Philoharmonikov. Zložil je več skladb, svetnih in nabožnih.

To društvo je od svojega pričetka neprenehoma delovalo do danes, izvzemši francosko dobo, in je najstareše društvo naše dežele, deluje pa sedaj le v nemškem duhu.

b) Obrazne umetnosti.

Ker je imela »Ac. Op.« namen, vse vede in umetnosti podpirati, je pospeševala tudi obrazne umetnosti. Ne le to, hotela je celo vzbuditi posebno društvo, in marljivi Gregor Dolničar je že sestavil pravila, ali pa jih morda kar posnel

¹²⁾ trobilo. — ¹³⁾ otre, potirki (das Werg).

po italijanskem izvirniku, ker so pisana v italijanskem jeziku. Pravila se glase na kratko: 1. Edini namen »*Academiae trium Artium*« je ta, da pospešuje tri važne obrazne umetnosti: slikarstvo, kiparstvo in stavbarstvo. 2. Tej akademiji pristopajo ne-le umetniki, ampak tudi drugi ljubitelji umetnosti, s tem razločkom, da posle te akademije opravljajo le prvi. 3. Predsednik je izvoljen z večino glasov vseh udov in ureja javne zборе in posamezne odbore seje. 4. Vsako leto bodi občni zbor, in sicer na čast patronu sv. Lukežu, 18. novembra, z razstavo slik in s slovesno sv. mašo. Drugi zbor bodi debeli četrtek o pustu zvečer v društvenih prostorih. 5. Seje naj bodo po zimi (od novembra do februarja) štirikrat na teden: v ponedeljek, torek, petek, soboto, in sicer zvečer od 5.—6. Po letu jih določuje predsednik. 6. Stroške nosi društvo, ki prekrbi tudi darila pri razpisih tekmujočih umetnikov. 7. Darilo se podeli vsako leto onemu, ki je zaslužil. Simbol akademjski je vzhajajoče solnce.

Ali se je ta akademija res ustanovila, mi ni znano. Javno menda ni nastopila. Gregor Dolničar piše, da je »*inter aliquos stabilita, lucem proxime expectat*«.

Drugo društvo, ki naj bi podpiralo umetnost in gladilo pot umetnosti, je bila risarska družba ali »*Academia incultorum*«. 1. Simbol je bil posekano drevo, ki je samo za-se brez posebne oblike, pa se lahko mnogoliko obdela. 2. Vsprejmó se pa vsi, domačini in tujci, ki se zanimajo za risanje in so za to sposobni. 3. Predsednika voli občni zbor vsako leto; imenuje naj se patron. 4. Zavetnik bodi sv. Krištof, kojemu na čast napravijo društveniki pobožnost v cerkvi, njemu posvečeni. Predsednika ali protektorja naj volijo kakega višjega plemenitnika, ki ljubi slikarstvo, recimo barona Brennerja. 5. Društveniki naj se shajajo tri mesece: novembra, januarja in februarja, štirikrat na teden (ponedeljek, torek, sredo, četrtek) zvečer po avemariji v društvenem prostoru. 6. K tem shodom prihajajo le udje, ki se urijo v risanju in prispevajo za stroške. 7. Konec februarja naj izdela vsakdo risbo, ki se

razstavi za darilo na občnem zboru. 8. Občni zbor bodi vsako leto konec februarja po določilu predsednikovem, in naj se praznuje slovesno. 9. Društveniki naj bodo poštene, med seboj dobrohotni prijatelji; če pa nastane prepir, naj ga razsodi predsednik.

Tudi o tem društvu ne vem, koliko je doseglo. Vse pa kaže veliko zanimanje za umetnost. Kolikršno je bilo zanimanje za umetnost, tolik je bil tudi splošen uspeh. »Najlepše umetnine, s katerimi se Ljubljana ponaša, pripisujemo ukusu in delavnosti akademije delavnih mož. Kar zasluži iz stavbarstva, kiparstva in slikarstva pozornosti — je iz te dobe.«¹⁴⁾

Sami udje »Ac. Op.« niso bili umetniki, skušali so jih pa vzgojiti. Gregorija Dolničarja sin se je učil risati in slikati v Perugiji in v Rimu. Janez Jožef pl. Zergolern se je učil slikarstva v Benetkah, tri leta v Rimu, l. 1708. je spremljal škofa Kuenburga na Portugalsko. Tu se je seznanil z mnogimi slikarji.

Sicer je v tej dobi umetnost v Italiji jela propadati. Samostojni knezi so izgubili veljavo in bogastvo in niso mogli več tako podpirati umetnikov. Ljudje so preje cenili skoro samo izobrazne umetnosti. V tem času so se poprijeli bolj glasbe in pesništva, ki sta bolj pristopni umetnosti, kakor izobrazne. Vrhu tega je jela cvesti znanost, zlasti naravoslovje, zdravilstvo, matematika, ki je bolj vzbujala duhove in prinašala hkrati tudi več materialnega dobička. Vlada sama je podpirala bolj vede, kakor umetnosti, ker je bila tudi korist večja.

Ker umetniki v Italiji niso dobili več dela, so preplavili vso Evropo in pogostoma izdelali krasne stvari. Prav tako je bilo v Ljubljani. Domačih umetnikov je bilo malo, in ti niso bili posebni veščaki; zato so klicali Italijane, ki so prevzeli in vodili delo pri obilnih stavbah, katere so se tedaj zidale. Brez dvoma se ni nikdar toliko umetnih stavb sezidalo v Ljubljani, kakor v dobi »Acad. Operosorum«. Akademija sama sicer ni

¹⁴⁾ J. Flis v »Oesterr. Mon. in Wort u. B.« 1891, p. 462.

zidala na svojo roko nikakega poslopja v Ljubljani. Posamezni udje pa so se zelo trudili, pričeli so voditi in nadzorovati zidanje.

Škofijski dvorec je prenovil škof Sigismund Krištof grof Herberstein in pridal arkado v notranjščini; njegov naslednik Ferdinand grof Kuenburg je prenovil del proti cesti.

Stolni dekan Janez Anton Dolničar je zidal novo stolnico od l. 1701—1706. Posvečena je bila l. 1707. Trudil se je na vso moč, da bi bila res znamenita zgradba. Načrt mu je napravil znameniti jezuit Andrej Pozzo. Ta je bil rojen l. 1642. v Trientu, vstopil je v red l. 1665. in umrl na Dunaju l. 1709. Slovi kot arhitektonski slikar, v perspektivi pa je pravi mojster. L. 1685. je slikal v cerkvi sv. Ignacija na platno velikansko sliko, ki naj bi namestovala začasno kupolo; potem je preslikal strop podolžne ladije in napravil narise za altarje, ki so jih potem ali slikali na steno ali izgotovili v kamnu drugi umetniki. Altar sv. Alojzija v isti cerkvi, izvršen po njegovem načrtu, se stavi za uzorec baročnih altarjev. V Ljubljani sta mu zelo podobna frančiškanski in nunski veliki altar. Bil je tudi stavbenik, ki pa je v svoji nemirni in nebrzdani domišljiji prekosil celo Borrominija. Dalje v tem toku ni mogel nihče. Kakor nihče drugi, je vplival na svoje vrstnike s knjigo o perspektivi, izdani l. 1693. in l. 1700. v Rimu. Življenjepisci trdijo¹⁵⁾, da so njegovi načrti le risani, a nikdar izvršeni. Za ljubljansko stolnico pa je napravil on načrt, in po tem so zgradbo tudi dovršili. Le kupolo so postavili začasno in so jo šele v novejšem času povišali. Pri načrtih so bili povabljeni v nasvet tudi Francesco Ferrata in Carlo Martinuzzi. Delo so poverili stavbeniku in kamnoseku Frančišku Bombasi-u in zidarskemu mojstru Mihaelu Zamrlu. Za polirja sta bila Pavel Jugovec in po njegovi smrti Gregorij Maček. Za slike na presno so pridobili slavnega Julija Quaglio

¹⁵⁾ Alw. Schulz, Allg. Kunstg. III. p. 64.

(1668—1751¹⁶⁾), ki je vplival s svojo mojstersko tehniko na vse poznejše naše domače slikarje. Isti dekan Jan. Anton Dolničar je začel potem zidati novo semenišče, imenovano »Collegium Carolinum Nobilium«. Načrt je napravil Karol Martinuzzi; gigante, ki napravljajo obdurje, je izklesal ljubljanski kipar Luka Mislej l. 1714. Poslopje so zidali od l. 1708—1714. Najlepši kras tega poslopja je knjižnica s prelepimi slikami na presno imenovanega slikarja Julija Quaglie. Kapelico sv. Rozalije so pričeli zidati 18. aprila 1708. Stroške je poravnal Janez Tobija Summeregger. Podrli so jo l. 1786.

Mnogo let so se prepirali Ljubljanci, kakšna bodi nova mestna hiša. Še-le v dobi operosov je dozorel sklep, da so jo na cesarsko povelje začeli zidati l. 1717. Staro hišo so jeli podirati 5. aprila in 16. aprila je vložil župan, trgovec Jakob Herendler, temeljni kamen.

V tej dobi je vzrastla tudi križanska cerkev. Znani branivec Dunaja pred Turki l. 1683 Gvido grof Starhemberg je prišel v Ljubljano za komturja nemškega vit. reda. Stara cerkev se je podirala. Bila je najstarša ljubljanska cerkev. Ta grof da načrt napraviti znanemu stavbeniku Dominiku Rossi-ju. Sezidana je bila cerkev v l. 1714. in 1715. Njej podobna in približno istočasno zidana je cerkev na Dobrovi in Šmarni gori (l. 1711. pričetek). Kmalu za to so jeli zidati veličastno nunsko cerkev (1718—1726). Misel na novo cerkev sv. Petra se je rodila v tej dobi, a pričeli so jo zidati še-le l. 1726. in dovršili l. 1730.

Za vse te cerkve je bilo treba mnogo umetnikov in delavcev. Bila je tedaj za Ljubljano res nekako klasična doba.

Pozabiti pa ne smemo, da so poleg tega pa še popravljali na vseh konceh mesta. Delo je bilo nekoliko tudi potrebno radi potresa l. 1699. Frančiškani so popravljali svojo cerkev in obhod krog nje; jezuitski rektor Lewenberg je povišal cerkev sv. Jakoba, jo okrasil s slokom in slikami l. 1701.,

¹⁶⁾ ne 1720., kakor se je doslej pisalo.

novo zgradbo je pričel v Tivoliju; klarisinje so gradile kapelico presv. Srca Jezusovega, Avguštinci zid krog vrta itd.¹⁷⁾

Koliko so imeli dela kiparji! Domačin je bil že omenjeni Luka Mislej, ki je delal tudi pri sv. Jakobu in v stolnici. Pred njim je delal žal premalo znani, toda veliki kipar Mihael Cussa. Za njim pa naš ponos, Francesco Robba.

Luka Mislej je postavil l. 1721. lepo znamenje presv. Trojice, katero je po zadnjem potresu popravil kamnosek Toman. Cussa je napravil altar sv. Križa frančiškanom, sedaj v Hrenovicah, z mnogimi kipi v belem marmorju; altar presv. Trojice v stolnici je najbrže njegov. V Zagrebu je prižnica v stolnici njegovo delo, itd. Robba spada sicer v poznejšo dobo, toda prvi sledovi njegove spretnosti se kažejo že v tem času. Njegova roka se pozna pri nekaterih stranskih altarih pri svetem Jakobu in znabiti je izklesal on kipe na znamenju presv. Trojice, ker je bil ondaj najbrže pri Misleju v službi in se je leto pozneje poročil z njegovo hčerjo Terezijo. Prav tako utegne biti doprsni kip dekana Dolničarja njegovo delo. — Kakor se je mnogo cerkva zidalo, prav tako jih je bilo treba znotraj okrasiti, zlasti z altarji. Zato so dobile vse ljubljanske cerkve svoj okras v tej dobi. Pri sv. Jakobu so vsi altarji bili postavljeni od l. 1716—1732 (le altar v Frančiškovi kapeli je izklesal Jakob Contieri iz Padove že l. 1709.), v stolnici nekaj let poprej in pozneje, prav tako v križanski cerkvi, pri sv. Florijanu, v nekdanji frančiškanski cerkvi, v sedanji frančiškanski (prej avguštinski cerkvi), ki je bila sicer prej (1646 do 1660) sezidana, a posvečena še-le l. 1700., v diskalceatski cerkvi, posvečeni tudi l. 1700. In kdaj so se delale lepše stvari v Ljubljani, kdaj dragocenejše?

V tej dobi so se tudi domači umetniki izšolali in potem nekoliko let še delovali, a ko so ti izumrli, ni bilo nobenega velikega domačega umetnika dolgo vrsto let. Vsaka doba je plod prejšnje dobe. Seme le počasi kali, predno po-

¹⁷⁾ Hist. Eccl. cath., p. 45.

žene, vzraste in sad rodi. Zato se dobi operosov zahvalimo za naša najboljša domača slikarja Jelovška in Mencingerja. Žal, da nista zapustila sebi enacih učencev, pa jih tudi nista mogla, ker je čas pozabil na umetnike; zato tudi nimamo do danes nikakega življenjepisa, kateregakoli domačega umetnika prejšnjega veka. V narodnostnem boju smo pozabili tudi mi na umetnike domačega rodú.

6. Konec.

Kolikokrat so se akademiki zbrali k skupnemu delovanju, kako so si ocenjali svoje spise, kolikokrat so slovesno imeli svoje občne zборе, žal, ne morem povedati. L. 1702. so se 21. decembra zbrali k občnemu zboru v vicedomskem dvorcu in se veselili obilne udeležbe najodličnejšega deželnega plemstva. Odslej nam viri ne pripovedujejo več o občnih zborih. Sploh se v javnosti o tej družbi ni več mnogo govorilo, marveč so udje le bolj delali, bodisi s peresom, bodisi z dejanjem. Domoljubni Ljubljancani so praznovali 10. maja 1716. z velikim veseljem rojstvo nadvojvode Leopolda, sina cesarja Karola VI. in cesarice Elizabete. Zvečer so zažigali kresove in osvetlili razne napise: Academia Oper. je imela napis: »Erudita | Operosorum | cohors | Austriaci orbis | Atlanti | neonato Leopoldo | Serenissimo | Spondet | Gravitate Catonis, Marii | Prudentiam, Cassii Constantiam | Pompei Magnanimitatem«.

Z veliko, odkritosrčno žalostjo so spremili udje k zadnjemu počitku svojega prvega predsednika dr. Janeza Prešerna l. 1704. Smrt je nadalje kosila in pograbila tega in onega iz družbe. V cvetu mladosti, na tujih tleh, je umrl nadepolni Aleš Sigmund Dolničar l. 1708.; doma je sklenil svoje dni dr. Florijančič; za njim sta polagoma prišla oba najdelavnejša uda, brata Anton in Gregorij Dolničar. Ko je zlasti zadnjeimenovani umrl (l. 1719), je bila tudi akademiji podpisana smrtna obsodba. Tolikega mladeniškega navdušenja ni imel nihče več; saj je on družbo prav za prav zasnoval in s svojim pogumom netil ogenj, da ni ugasnil. Ko njega ni

več bilo, ni bilo več središča, ne več poguma za duševno delo. Tovariši so mu skoro do zadnjega pomrli, a mladina je bila že nekoliko v drugem toku vzgojena.

Pričelo se je v naši deželi razvijati trgovstvo, zlasti so se ljudje pečali s prevažanjem blaga. Zboljšavali so ceste in zgradili novo dunajsko cesto. L. 1717. so popravljali ceste na Gorenjskem in proti Reki. Na Gorenjskem je vodil poprave baron Ruessenstein, proti Reki pa pl. Werthenthal in baron Androcha. Ljubljanski zidarski mojster Karol Martinuzzi je dobil l. 1720. nalog, naj sezida v novih prostih pristaniščih v Trstu in na Reki skladišča. Od l. 1720. so gradili dunajsko cesto in napravili most čez Savo pri Črnučah l. 1724. Tudi vodna pot se je odprla po Ljubljanici in po Savi. Savska vožnja je bila sedaj varna pred Turki. Že l. 1689., marca ali aprila, se je odpeljal Baltazar Blaznik, roj. v Kranju, z eno ladijo, obloženo z blagom, vinom in soljo od Kašlja proti Belgradu. Čez dva meseca se je povrnil srečno domov. Za njim je šlo še mnogo drugih trgovcev, pa ta trgovina ni trajala dolgo, ker je Belgrad prišel zopet v turško oblast. Dolničar je menil, da bi bila pot lahka in varna, ko bi se odpravili mlini in vodopad pri Fužinah in bi se iztrebila struga deroče Save pri Radečah. Tudi Dolničar sodi po Widmanu (Stat. Europae L. I. c. 13.): »Sine tractatione commerciorum status reipublicae macer esse solet.« Cesar Leopold je sklenil po nasvetu braniborskega vojvode l. 1678., da mora iti vzhodnje blago preko ogerskih in dednih dežel v Indijo (ameriško). V Ljubljani bi bilo vzhodnjeindijsko skladišče. Cesar Karol VI. je obudil l. 1719. »Orientalsko zvezo« za prosep trgovine. Ud te zveze je bil tudi Ljubljančan Fr. pl. Reigersfeld. Njegovo načelo je bilo: Le trgovina povzdigne deželo, brez trgovine je velika dežela majhna, s trgovino pa majhna velika.¹⁸⁾ V oktobru l. 1717. se je mnogo Kraševcev, Pivčanov in Vipavcev izselilo in odpotovalo proti Belgradu, da so se ondi naselili.

¹⁸⁾ Dimitz. K. g. G. Kr., p. 107.

Delo domá, še bolj pa, ker mladeniči niso več pohajali italijanskih vseučilišč radi vojnih nemirov v španjski dedni vojni, je provzročilo, da mlajši zarod ni posnemal svojih očetov. Akademija je hirala in umirala, dokler ni popolnoma zamrla, in sicer, kakor sodijo nekateri, krog l. 1725.

To so pač vzroki, da je jenjala takó uspešno se razcvetajoča družba. Vse drugo, kar se je pisalo o njenem prezgodnjem koncu, da so ji bili redovniki nasprotni, da so jo zamorili predsodki, da je bila na glasu brezverstva in drugo temu podobno, ni zgodovinsko utemeljeno, ampak so le posamezni pisatelji zapisali po svojih nazorih. Akademija operosov je bila hkrati dobra katoliška družba, kar kažejo njeni udje, ki so bili vsi gojenci jezuitov, in katerih nekateri so prav brezmadežno živeli. Družba sama in nje delovanje, njeni spisi, jo tako opravičujejo, da je nespametno vsako sumničenje. Ne smemo namreč zamenjati prve akademije z drugo, ki se je ustanovila l. 1781., v kateri je pa vel popolnoma drug duh.

Academia Operosorum rediviva.

Akademija je zaspala in dolgo spala. L. 1781. se zopet prebudi, toda vsa izpremenjena. Prvi shod se je vršil 5. aprila. Iz zapisnika, ki se hrani v ljubljanskem muzeju, izvemo, da so bili izvoljeni pri tem ustanovnem shodu: Seifrid baron Gusič kot predsednik, Janez Nep. grof Edling kot vodja, Jurij Japelj kot tajnik, Inocencij baron Tauferer, Blaž Kumerdej, profesor Jakob Knauer, profesor Naglič in Anton Tomaž Linhard¹⁹⁾ kot udje. Tajnik duhovnik Jurij Japelj je imel uvodni govor v latinskem jeziku in pričel takó:

»Operosi Domini Academici! Da vidim zbrano to veličastno družbo učenih mož, odprta vrata te skoro devetdesetletne akademije, izpolnjene želje vseh ljubiteljev vede in domovine, to me navdaja z ne manjšim občudovanjem kakor veseljem. Zakaj ko bi bili dalj časa premišljevali, kako bi se nam dovolilo zunanjo obliko in veličastvo tega svetišča naše domovine od daleč si ogledati, morda bi zastonj poskusili obuditi sestanek

¹⁹⁾ Tako se tu bere. Sicer glej: Izvestja muz. društva za Kr. 1895, str. 122 sq.

radi predolgega odlašanja. Kateremu srečnemu slučaju pa naj pripisujem, da nam je mahoma odprt vhod v notranje svetišče? Zatorej se mi zdi tako lep ta dan, da se mi dozdeva, kakor bi gledal ne le podobo, ampak pravo slovstveno državo naše domovine. Čudovito ji bo povišalo sijaj in odprlo neumrljivost našemu imenu, ako bomo posnemali vzgled svojih prednikov, ako ne bomo kot točni izpolnjevavci akademiških postav nič opustili, kar bi bilo vedi v napredek, ali kar bi kakorkoli povišalo našo vedo in umetnost. Kratko, mislim, da je od naših prednikov določeni namen tako jasen tudi nam, da se bojim primanjkujočih pripomočkov, kadar bo treba objavljati dela naših društvenikov. Nekateri so se povsem posvetili stari in domači zgodovini; drugi poznajo naddrobno domači jezik in sorodna narečja, nekateri mladino učé in vzgajajo ne samo po predpisanih knjigah, ampak tudi s svojimi spisi, ki so že pripravljeni za natisk; drugi negujejo z velikim vspehom pesništvo in govorništvo; nekateri se bavijo z modroslovjem, z zdravilstvom, s pravoslovjem, politiko in z drugimi stvarmi; zato jih smem pač pri prvem shodu imenovati ne le imenoma, ampak dejanski delavne (»operosos«). Bogatite torej našo akademijo, ne boječ se zavisti, saj, če hvalijo akademijo, so tudi vaša imena ovckovečena! Zahvaliti mi je predsednika in podpredsednika te akademije; prvega, ker je vsprejel predsedstvo poleg mnogega posla za korist domovine in prvakov; drugega, ker jo je nekako hipoma vzdignil iz starih tečajev in obudil k novemu življenju. Predaleč bi zašel, ko bi našteval posameznikov zmožnosti, čemur se že upira njih skromnost; ko bi navajal njih dolgoletno izkušnjo v javnih poslih, ko bi opisoval njihovo znanje mnogoterih jezikov, ko bi proslavljal vednost, ljubezen do slovstva in umetnosti našega voditelja! Zamolčal bom radi kratkega časa, slavni Kumerdej, pohvalo, ki ti jo dolgujemo kot vzbudniku te akademije. Spominjam se samo, kako si hrepenel po tej akademiji, kako si mene in druge vabil k ustanovitvi. Ne bom hvalil vas, drugi akademiki, saj vas bodo hvalili zanamci; samo to želim, da bi akademija rastla od dne do dne in da bi uspevala v čast svojim udom, obremenjena z njihovimi deli v splošno korist in slavo naše domovine.

Po tem toplem nagovoru je pričel predsednik baron Gusič nemški in rekel:

»Danes sem nepričakovano in nezaslužno na čelu novič kaleče učene družbe. Ponosen sem na to odliko, ki jo zahvaljujem le naklonjenosti nekaterih udov. Vzbuditi hočemo akademijo »operosorum«, ki je malone pol veka spala. Ni malo podjetje, tekmovati s tolikimi društvi, ki so nastala v tako dolgem presledku. Veliko je podjetje, ki se da zagovarjati le s sijajnimi lastnostmi, ki jih bodo imeli družniki, katere bomo vsprejeli. Napredujoči svet, posebno zunanje akademije, so nas

prehiteli, odkar je zamrla akademija »operosorum«. Vseh teh očij se bodo obrnile v nas; da nas bodo grajali, vidim že naprej. Ali naj izgubimo zato pogum? Ne, to naj nas vspodbuja, da nekaj in le to storimo, kar pripomore v korist človeški družbi, k oliki duha in zboljšanju nравnosti, in kar more služiti prijetni in lepi vedi. To se mi zdi edini dostojen predmet naših novih operosov; vse drugo, kar se s tem ne stika, ne bodi naša stvar. Nič naj se ne tiska, kar se ne odlikuje v katerikoli stroki. Za svojo osebo nisem zmožen, da bi pripomogel s pismenimi izdelki k slavi te družbe. Moja starost in drugo delo mi ne pripuščata, da bi se proslavil z učenimi spisi. Da pa vsaj nekoliko zadostim vašim nadejam, se bom potrudil, da bom presojal po svoji zmožnosti nepristranski vse razprave častitih sotrudnikov, kakor me uči Horacij: »Fungar vice cotis acutum reddere, quae ferrum valet, exors ipsa secandi.«

Po tem govoru je poročal voditelj o pravilih. Posneli so stara pravila. Razgovor se je vnel, ali naj se diploma napravi nemška ali latinska. Vsak naj se pismeno izjavi. Drugo vprašanje je bilo, ali naj se imena družnikov razvrsté po abecedi, ali po veljavi. Zedinili so se takoj za abecedni red.

Naposled izpregovori še mladi Anton Linhart takó:

»Prvi korak smo storili; ne blesteč, ne hrumeč korak, pač pa korak k resnici; tih in miren korak, slovesen in velik korak radi veličastnega smotra, ki ste si ga določili. Gospodje! Zavedate se v srcu svoje delavnosti, zato vam ni treba, da bi poverili hrumeči slavnosti svojih združenih željá, bratovskih namer, prehoda iz mraka v jasno luč, tega herkulskega prehoda. Ne poganjate se, da bi vas občudovalo populično, zijajoče občinstvo. Brez leska, brez sijaja, vzvišeni nad bleščečo soparo, za katero se tolikokrat skriva resnica, vzvišeni nad blesteči dim ste tu v svojem bistvu, družite se s srcem in roko in ponavljate zvezo, ki nima drugega namena, nego prosveto našega naroda — zvezo, ki ste jo resda podedovali od svojih prednikov, katerih dediščini pa je zavrl za pol veka pot despotski predsodek, morda tudi zavist, morda nedelavnost. O, da bi mogli tega pol veka izbrisati iz zgodovine našega domovja! O, da bi mogli iztrgati čas predsodkov iz letopisov našega mesta, nekdanj domovinskih modric domovja, ki jim pa je pretilo postati grob — in jih potopiti v noč pozabe in nedosežne izgube! O, da bi pokrili z neprodirno temino čin, da je podlegla premoči predsodkov častna ustanova, katere obnovo bo ta dan ovekovecil. O, zakaj so bili časi, ko ni bil v modi mirni in samotni modrijan, ki bi bil povzdignil duha in zaželel koristiti domovini! O, da bi utegnili! Toda čemu to še-le želim: Da bi mogli? Oprostite, častni društveniki! Moja duša se je

že tako privadila tej želji, da je ne more pozabiti tudi ne v tem trenutku, ko se mi pred očmi izpolnjuje. Ne pričakujte, da bo odmevala hrumečih slavospevov za seboj tirajoče zgovornosti ona sobana, ki ste jo posvetili s svojim shodom. Vaš izraz, izraz dobrodelnika, ki stori velikega Boga posnemajoči sklep, da bo dobro delal, ta veseli, zadovoljeni izraz mi je porok, da tega ne pričakujete. Molčali boste, dokler ne bodo govorila dela. Skriti hočete biti, dokler vas ne razodene narodom vaš blišč in lastni blesk. Posnemali boste zgodbo nastanka kraljeve zgodovine na Angleškem, ki se je uvekovečila, predno je opazila, da je društvo. Vi boste hodili za njo stopnjema, molčali in postali veliki, predno izve svet predmet današnjega shoda. Posnemali boste rek dvornega svetnika Sonnenfelsa (v govoru o skromnosti), ki je dejal: »Manj besed in več stopinj!« in tega si boste izvolili za geslo. Nikdar si nisem želel večje zgovornosti, nego v tem trenutku. Srce mi je polno, jezik zastaja. O, zakaj mi ni dano, da bi bil popoln tolmač svojim mislim in čustvom. Kako naj bi bil celó vašim? O, kako bi sovražnike prosvete — in to so v resnici — kako bi to stvarco, za katerih malo dušo je beseda domovina prevelika, z najglasnejšim klicem zgovornosti priklkal iz temnih stranskih potov, jih postavil semkaj in odkril njih nizkost do zadnje gube. Tu bi odstrl predsodek, tam bi prilezlo na dan obrekovanje z raztrgano krinko in odtrgano brado in poteptano kačjo glavo. Ponosen sem, da sem vaš govornik, ali bolje, vaš pooblaščenec — tako bi se oponosil. In kaj bi storil? Kar vi vsi! Odpustil bi! Dušam, ki hrepené po resnici — a prezrimo malenkosti. Sovražnike napredka, prijatelje neumnosti bomo ugonobili s tem, da se bodo zavedali svoje lastne nevrednosti. Z orjaškimi koraki bomo stopali, da nas ne doseže zavist, čeprav krilata. Mi smo že nastopili slavno pot v krogu ne vsakdanje delavnosti, ko bi je ne bili nastopili, bi bilo sramotno; a ko bi se sedaj ustavili, bi uspavali moči, ki smo jih čanes posvetili domovini. Hitimo k smotru s toplim hrepenenjem; iščimo budni resnice povsod; in če jo najdemo, planimo nanjo kakor pohlepni lakomniki in delimo jo radodarno kot razsipniki domovini v korist. Česa naj se bojimo? Kaj naj upamo? Kaj nam nasprotuje? Vprašujem največjega brskača. In če najde kako težavo, bi mu moje zaupanje reklo: Prostost imamo misliti in cesarja Jožefa na prestolu!«

Tak je bil prvi shod ponovljene akademije operosov. Kako vse drugače so govorili pred osemdesetimi leti! Linhart je bil l. 1776. vstopil v stiški samostan in kot brat Kristijan je preživel ondi eno leto.

Mnogo so obetali udje te ponovljene družbe. Kako je društvo poslovalo nadalje, ni znano. Druga seja je bila 15. maja

1781. Razmotrivali so pravila nekdanje akademije in o diplomi, ki naj se tiska za vsakega posebej. V razgovor sta prišla tudi dva rokopisa: »Pogled na Likurgovo zakonodajo« in »Kratka razprava o vzgoji.« Uzorec diplome je latinski.

To je vse, kar je znano o drugi akademiji. Res je, da so udje v naši zgodovini, zlasti v slovenskem slovstvu dobro znani, a o skupnem društvenem delovanju nimamo poročil. Tudi rokopis²⁰⁾ o. Marka Pohlina: »Memoria Academiae Operatorum Labacensium a. 1781 die 5. Martii (I) renovata« se je menda izgubil.

Imena, ki so si jih izvolili akademiki, so: Resolutus (Gusič), Vivax (Edling), Secretus (Japelj), Indefessus (Kumerdej), Agilis (Linhart). P. Marko Pohlin (Novus) jih še več našteva v svoji »Bibl. Carn.« Zakaj se ta akademija ni ohranila, zakaj ni skupno delovala s tolikim navdušenjem, kolikršno se je pojavljalo v začetku, ne moremo povedati. Slutimo pač, da je bil poleg drugih vzrokov tudi ta, ker udje niso bili enakega mišljenja, stanú in starosti. Le mala peščica je krepko ustrajala pri literarnem delu tudi brez družbe, drugi so pa bili družbi le v zavoro. »Gusič bi bil rad vse ponemčil, Edling je bil skriven nasprotnik samostanom«, ²¹⁾ kar seveda ni ugajalo navdušenemu Japlju in o. Marku Pohlinu.

Družba je torej zaspala precej v početku in se ni več vzbudila, čeprav so jo nekateri budili (Dr. E. H. Costa v Mitth. d. h. V. f. K. 1861. str. 46) in ji je posvetil Jernej Lenček, tedaj žirovski kapelan, v Vodnikovem spomeniku (l. 1859 str. 169) pesem, kjer se glasi zadnja kitica:

Pa saj ne boš vedno spala,
Rož'ca lepa »operosa«;
Saj boš skoraj spet vstala,
Rož'ca mnogovrstnih ved.
Le vstani — lepa ti cvetlica!
In Modricam služi z vso skrbjo;
Sveti še Ljubljani ko »danica«,
Delaj čvrsto z »druženo močjo!«

²⁰⁾ Bibliotheca Carn. p. 35. — ²¹⁾ Glaser: Zgod. sl. slovstva II. str. 52.

O treh tržaških škofih, imenovanih Johannes.

Spisal dr. Fr. Kos.

Zgodovinarji poznajo tri listine, katere omenjajo tržaškega škofa Ivana, ki je živel leta 948., ali pa se vsaj nanašajo na ta čas. Prva listina je bila izdana v Paviji dne 8. avgusta rečenega leta. Datum se glasi: »Datum octavo die Augusti anno dominice incarnationis DCCCCXLVIII., regni vero domini Lotharii regis XVIII., indictione sexta. Actum Papie«. S to listino je podelil takratni kralj Lotar tržaškemu škofu Ivanu vse svoje pravice, javno sodstvo in svoje imetje v tržaškem mestu, kakor tudi zunaj njega tri milje na okrog.¹⁾ — Nimamo vzrokov, da bi dvomili o pristnosti te listine.

Druga listina ima isti datum kakor prva. V njej čitamo, da je kralj Lotar podelil tržaški občini (ne pa škofu) večno svobodo in imuniteto.²⁾ — Če primerjamo to listino s prvo, vidimo, da je ponarejena po prejšnji. Kandler misli, da se je to zgodilo med letom 1313. in 1320. Listina je torej nepristna.

Tretja listina ima datum: »Anno ab incarnatione domini DCCCCXLVIII., mensis Februarii die XXI., indictione quarta.« Ta listina nam na dolgo in široko pripoveduje, da je tržaški škof Ivan ondotni občini podelil javno sodstvo in druge pravice, katere je imel v Trstu in okolici in ki jih je dobil od rimskih kraljev in cesarjev, koroških vojvod in drugih oseb.³⁾ Prvi del datuma kaže na 21. februar leta 949., četrta indikcija pa na leto 945/946 ali pa 960/961. — Tudi ta listina je nepristna, česar ni težko dokazati. Navedel bi lahko več točk, iz katerih bi bilo razvidno, da je ta listina ponarejena. Prvotni falzifikat se nam ni ohranil, temuč le njegov prepis iz l. 1476. Mainati navaja neko listino z dne 9. maja l. 1476., v kateri se čita, da so listino, izdano dne 21. febr. l. 949., ker je bila že

¹⁾ 1.) Ireneo della Croce, *Istoria della città di Trieste*, ed. 1878, II, 516. — Mainati, *Chroniche ossia memorie storiche die Trieste*, I, 50. — Kandler, *Codice dipl. istr. ad a. 948.* — ²⁾ Kandler, *Codice dipl. istr. ad a. 948.* — ³⁾ Ireneo della Croce, *Istoria*, II, 590. — Mainati, *Chroniche*, I, 60. — Kandler, *Codice ad a. 1236.*

jako poškodovana in razjedena, da je že skoraj ni bilo mogoče več čitati, na novo prepisali.⁴⁾ Listina ni bila spisana ne leta 949. in tudi ne leta 1236., kakor Kandler misli.

Razni tržaški zgodovinarji so smatrali vse te tri listine za prave, Kandler pa razen prve samo tudi zadnjo. Gospodje so vendar kmalu izprevideli, da ni verjetno, da bi bil tržaški škof Ivan tiste pravice, katere je dobil dne 8. avgusta leta 948., prepustil ondotni občini že dne 21. februarja leta 949., tedaj že čez pol leta. Kaj so torej nekateri pisatelji storili? Prvo listino, katero je tržaškemu škofu Ivanu podelil kralj Lotar, sin kralja Hugona, leta 948., so potisnili za sto let nazaj v tisto dobo, ko je vladal cesar Lotar, sin Ludovika Pobožnega. Iz prej omenjenega datuma so en »C« izpustili. Na ta način so dobili za Trst še enega škofa Ivana, kateri naj bi bil torej po njih mislih živel leta 848. ali pa, z ozirom na tretjo (!) indikcijo, že leta 840., kakor hoče Schönleben.⁵⁾ Tržaškega škofa Ivana, ki je bajé živel leta 840. ali 848., poznajo Schönleben, potem Ireneo della Croce⁶⁾, Scussa⁷⁾, Mainati⁸⁾, Löwenthal⁹⁾, Jellouschek¹⁰⁾, Godina Verdčljski¹¹⁾ in drugi.

Mi, ki vemo, kako je prišel ta tržaški škof Ivan 840. ali pa 848. leta do svoje ekzistence, lahko brez skrbi trdimo: »Tega cerkvenega pastirja tržaškega prava in resnična zgodovina ne pozna«. Veseli me, da ga tudi »Status personalis cleri« tržaške škofije (za 1883) ne omenja.

Kandler je smatral drugo listino za ponarejeno, prvo in zadnjo pa za pristno. On prve listine ni svojevoljno pomaknil za sto let nazaj, temuč ji je pustil datum tako, kakor ga je imela. Izprevidel je tudi, da tretja listina ni mogla biti spisana dne 21. februarja leta 949., pač pa v 13. ali 14. stoletju.

⁴⁾ *Chroniche die Trieste*, II, 315 i. d. — ⁵⁾ *Carniolia ant. et nova*, pars III, 423. — ⁶⁾ *Istoria della città di Trieste*, ed. 1878, II, 518. —

⁷⁾ *Storia cronografica di Trieste*, ed. Kandler, p. 47. — ⁸⁾ *Chroniche*, I, 49. — ⁹⁾ *Geschichte der Stadt Triest*, str. 9. — ¹⁰⁾ *Mittheilungen d. hist. Ver. f. Krain*, 1847, str. 108. — ¹¹⁾ *Opis in zgodovina Trsta*, str. 349.

Ker je imel listino za pristno, samo imena nekaterih prič so se mu zdela ponarejena, zato je iskal v zgodovini 13. stoletja po kakem tržaškem škofu, kateremu bi bilo Ivan ime. Srečno je našel pri Ughelli-ju¹²⁾ besede: »Johannes hujus nominis secundus ann. 1236. Ad hunc electum scribit Gregorius IX. ann. 13. die X. aprilis. Turbulentissimis temporibus gessit pontificatum, cum inter illius temporis principes bella ex bellis terrerentur.« — To je Kandlerju zadostovalo, da je prej omenjeno listino pripisoval temu škofu. Da bi pa kateri njegovih čitateljev ne začel dvomiti zastran datuma, obdržal je, ko je listino dal na novo ponatisniti, v datumu samo besede »mense februarii die XXI.«, drugo pa, kakor letnico »DCCCCXLVIII« in pa »indictione quarta«, je previdno izpustil. Trdil je torej, da je ta listina pristna ter bila izgotovljena dne 21. februarja leta 1236.

Kandler je bil za trdno prepričan, da je leta 1236. vladal v Trstu škof Ivan. A motil se je. Pri Ughelli-ju omenjeno pismo papeža Gregorja IX. ima datum »ann. 13. die X. aprilis«, t. j. dne 10. aprila v 13. letu papeža Gregorja IX. Ker je bil ta papež izvoljen dne 19. marca leta 1227., je bilo torej 13. leto njegovega vladanja leta 1239., ne pa 1236.

Ughelli ima v svojih knjigah več napak in nenatančnostij. Nikjer nisem mogel dobiti nobenega dokaza, da bi bil zgoraj navedeni citat iz njegovega dela tudi resničen. Nehoté sem si mislil, da se je Ughelli na tem mestu zmotil, ko je zapisal »Johannes«, in da se to, kar je povedal o njem, nanaša na tistega škofa, o katerem hočem takoj govoriti.

Leta 1236. in tudi 1239. je pač v Trstu vladal neki »electus« (izvoljeni škof), kakor ga nazivlje Ughelli, a ni mu bilo ime Ivan, temuč Volrik ali Vodalrik. To nam dokazujejo razne listine tistega časa.

V neki pogodbi z dne 9. oktobra leta 1234. je med pričami imenovan »W. (sc. Wolricus) Dei gratia Tergestinus

¹²⁾ Italia sacra, V, col. 503.

electus.¹³⁾ — Kakor čitamo v neki listini z dne 3. oktobra . 1235., postavil je takrat »W. Dei gratia Tergestinus electus« svojega notarja Nikolaja za svojega zastopnika v neki pravdi.¹⁴⁾ — Dne 3. junija leta 1236. je papež Gregor IX. pisal proštu sv. Štefana v oglejski vladikovini zastran tržaškega izvoljenega škofa (»electo Tergestin.«)¹⁵⁾, ki je bil brez dvoma Volrik, ne pa kak Ivan. — To pismo je poslanec tržaškega izvoljenega škofa Volrika (»Wolrici electi Tergestini«) dne 11. maja leta 1237. oddal Ivanu, proštu sv. Štefana v Ogleju.¹⁶⁾ — V listini z dne 29. septembra leta 1237. je omenjen tudi tržaški škof Volrik (»Vlrico Therigestino epō«).¹⁷⁾ — Dne 3. junija leta 1239. se je tržaški škof Volrik (»Wolrico episcopo Tergestino«) mudil v Čedadu¹⁸⁾, meseca septembra istega leta pa v Kamniku na Gorenjskem (»Vlricus episcopus Tergestinus«).¹⁹⁾ Tudi v naslednjih letih, na zadnje še leta 1253., se ta škof večkrat omenja v raznih listinah.

Iz vsega je tedaj razvidno, da ni bilo ne v letu 1236. in tudi ne v letu 1239. v Trstu nobenega škofa, kateremu bi bilo Ivan ime. Od leta 1234. naprej pa do leta 1253. je vladal v Trstu škof Volrik ali Vodalrik in ne moremo si misliti, da bi mu bil v tem času kak škof Ivan delal konkurenco. Za tržaškega škofa Ivana v tem času v zgodovini ni prostora, čeprav straši s svojim imenom dandanes po raznih zgodovinskih knjigah.

H koncu naj še dodam, kako so nekateri nekritični pisatelji iz škofa Volrika naredili po dve ali pa še po tri osebe ter ga dvakrat razglasili za mrtvega, čeprav je bil še živ in morebiti tudi zdrav. V raznih listinah so njegovo ime različno pisali, kakor Vlricus, Wolricus, Worlicus, Wodolricus itd. Mogoče je, da je kak pisatelj njegovo ime napačno zapisal, ker najbrže ni dobro znal čitati listin. Na ta način si lahko

¹³⁾ Kandler, Codice dipl. ad a. 1234. — ¹⁴⁾ Ibid. ad a. 1235. —

¹⁵⁾ Ibid. ad a. 1237. — ¹⁶⁾ Ibid. ad a. 1237. — ¹⁷⁾ Orožen, Das Dekanat Frasslau, str. 5. — ¹⁸⁾ Atti e memorie della società istriana, VIII, 44. —

¹⁹⁾ Schumi, Urkundenbuch, II, 80.

razlagamo, da je Tržačan Scussa v svoji knjigi »Storia cronografica di Trieste« (ed. Kandler, str. 60) trdil, da je leta 1247. umrl tržaški škof Ulrik, kateremu je sledil Roderlik, za tem pa je prišel Udalrik ali Odolrik. Najbrže je Scussa ime »Wodolrico« napačno čital ter zapisal potem Roderlico. Kakor se vidi, naredil je iz enega škota kar tri. Po njegovem zgledu se je ravnal Mainati (Chroniche, I) ter na straneh od 178—188 opisoval delovanje tržaškega škofa Volrika, potem na strani 189. postopanje škofa Roderlika, na straneh 190—203 pa zasluge škofa Olderika.

Dobrotniki nekdanjega ljubljanskega jezuitskega kolegija.

Priobčil A. Koblar.

V rokopisni knjigi, katero ima sedaj c. kr. dvorna knjižnica na Dunaju (zbirka rokopisov št. 11.993.), je na 602. straneh velike oblike z zelo drobno pisavo zabeležen v latinskem jeziku obseg nekdanjega jezuitskega arhiva v Ljubljani, kakršen je bil v prvi polovici 18. stoletja. O nekaterih drugih oddelkih te knjige izpregovorim pri drugi priliki, tu naj posnamem iz nje samo po abecednem redu urejena imena dobrotnikov jezuitskega kolegija in cerkve sv. Jakoba v Ljubljani. Nastopni zapisnik volil in daril kaže, odkod so dobivali jezuitje sredstev za vzdrževanje velikega ljubljanskega kolegija in dobro obiskane gimnazije ter za zgradbo in okrašenje svoje, poleg kolegija stoječe cerkve sv. Jakoba. Skoraj večina kranjskih plemenitih rodbin, kakor dokazuje ta izkaz, je v teku poldrugega stoletja (1600—1750) posvetila kakega svojega sina družbi Jezusovi, in prav ti plemeniti jezuitje so požrtvovalno pospeševali družbe namene z naklonjenimi jej dedščinami. Podpisovali so se jezuitje, če so bili tudi baronskega stanu, preprosto, brez znaka plemstva, in takó stoje zapisana njih imena tudi v tem zaznamku. Pri imenih nekaterih darovalcev stoje za genealogijo dotičnih rodbin važne pripomnje.

Apfaltrer. Jezuit Henrik Apfaltrer je 24. oktobra l. 1708. svoje imetje zapustil bratu Otonu Henriku pl. Apfaltrer, ki je imel 7 otrok in mnogo dolga, s pogojem, da plača cerkvi sv. Jakoba 200 gld.

Barbo. Bernardin Barbo grof Waxenstainski je bil dvakrat oženjen. Prva soproga je bila Helena pl. Scherenburg, s katero je imel tri sinove: Ernesta Theophila, ki je po očetovi smrti zapustil bogoslovje, Jošta Valerija, ki je umrl l. 1678., in Antona, ki je bil jezuit, in dve hčeri: Judito Terezijo in Marijo Katarino, ki je bila nuna. Druga njegova soproga je bila Renata Leopoldina roj. grofica Auersperg, s katero je imel sinova Ferdinanda Vajkarda ter hčeri Ano Izabelo in Ivano. Umrl je Bernardin Barbo v aprilu l. 1677. in je zapustil drugi soprogi in njenim otrokom grad Dragomelj, katerega je bil od grofov Auerspergov kupil za njeno doto, trem sinovom in eni hčeri iz prvega zakona je pa zapustil hišo, katero je imela njihova mati, in grad Čušperk. Razen tega so otroci Helene še po svojem stricu pl. Scherenburgu podedovali 10.000 gld. Jezuit Anton Barbo je v oporoki z dne 10. novembra l. 1679. volil svojo dedščino v znesku 2000 gld. jezuitskemu kolegiju.

Burchard. Jezuit Ivan Burchard je podaril 5. septembra l. 1626. po očetu Sebastijanu Burchardu, odvetniku kranjske deželne sodnije, podedovanih 420 gld.

Cirian. Jezuit Friderik Cirian je volil kolegiju dne 23. oktobra l. 1656. 5000 gld., od katerih je izplačal njegov brat Ivan Jurij pl. Cirian 4674 gld. Njun oče je bil Frančišek pl. Cirian, mati pa Ana Marija. (Ciriani so postali 21. dec. l. 1685. baroni Cierheimi.)

Cierheimb. Jezuit Ignacij Cierheimb je prepustil dne 20. nov. l. 1726. svojo dedščino ljubljanskemu kolegiju, kateremu je njegov brat Frančišek Adam baron pl. Cierheimb l. 1729. izplačal 2000 gld. iz precej velike dedščine, katero je dobil po očetu Maksimilijanu Ludoviku in materi Suzani Marjeti.

Codelli. Ursula Konstancija Codelli, roj. pl. Georgio, je v oporoki, narejeni v Ljubljani dne 17. aprila l. 1722.,

volila za srebrne svečnike v kapeli sv. Frančiška pri jezuitih 12 zlatov, svojo svilnato obleko pa za mašno obleko iste kapele ter bratu jezuitu 6 zlatov in 100 gld.

Coppini. Slaven ljubljanski zdravnik Frančišek pl. Coppini je imel tri sinove, Ivana Andreja, Karola Josipa in Frančiška, in dve hčeri, Marijo Andriano in Marijo Ano. Teh 5 otrok je postavil dediče v oporoki z dne 10. marca l. 1685. Sin Frančišek pl. Coppini je bil župnik v Starem Trgu na Štajarskem in beneficijant pri altarju sv. Andreja v stolnici ljubljanski. Lahko bi bil dobil pičenjsko škofijo, a vstopil je po očetovi smrti k jezuitom, katerim je ostavil podedovanih 2257 gld. Umrli je kmalu potem, ko je dovršil novicijat.

Dinzl. Jezuit Ignacij Dinzl je vsled oporoke očeta Adama z dne 11. maja l. 1690. volil l. 1702. kolegiju 2000 gld., drugo dedščino je prepustil bratoma Antonu Kristofu in Frančišku Benediktu.

Enders. Jezuit Karol Enders je 28. jan. l. 1694. določil svoje imetje materi v vžitek s pogojem, da je po njeni smrtni dobi jezuitska cerkev za kapelo sv. Frančiška Ksaverija. Cerkev ni dobila ničesar.

Erberg. Deželni tajnik in stanovski odbornik Ivan Danijel baron Erberg je imel dve soprogi: prva je bila Suzana Marjeta roj. Dinzl, druga pa Marija Ana roj. baronica Apfalter. L. 1715., ko je napravil oporoko, mu je živelo iz obeh zakonov pet sinov, namreč: Frančišek Mihael, Ivan Ernest, Ivan Benjamin, Volbank Inocencij in Anton Frančišek, in tri hčere: Suzana Elizabeta, Ana Marjeta in Marija Josipina. Frančišek Mihael je bil nekaj časa pri jezuitih, pa je zapustil družbo in se je oženil, Ivan Ernst je postal duhoven, Ivan Benjamin je l. 1715. še hodil v šolo in Volbank Inocencij ter Anton Frančišek sta bila jezuita. Suzana Elizabeta je bila omožena z baronom Hallersteinom, Ana Marjeta je bila v Ljubljani klarisa z imenom Marija Beatrika, Marija Josipina je bila še neomožena. Oče Ivan Danijel je v svoji oporoki zapustil otrokom okoli 200.000 premoženja; oba jezuita sta dobila po 5000 gld.

Po očetovi smrti je Ivan Benjamin tudi vstopil v Jezusovo družbo, a jo je zapustil in šel v svet. Po novi pogodbi je pa obeh jezuitov dedščina narasla, tako da sta zapustila kolegiju 12. junija l. 1719. po 13.000 gld., od katerih je Inocencij določil 2000 gld. za nov marmorni altar Matere božje v jezuitski cerkvi, Anton pa 2000 gld. za jezuitsko knjižnico. Umrli je Anton l. 1746.

Gallenfels. Jezuit Karol Gallenfels je 1. febr. l. 1707. volil za opravo altarja sv. Frančiška Ksaverija 300 gld. Njegov starejši brat je bil Daniel, najmlajši pa Ingenuin. — Jezuit Frančišek Gallenfels je 13. oktobra l. 1724. volil kolegiju 2000 gld.

Galliard. Ljubljanski meščan Nikolaj Galliard je v oporoki z dne 1. dec. l. 1721. volil cerkvi sv. Jakoba 400 gld. za letnih 21 maš. Izplačal je to svoto njegov stric Ivan Bogomil Galliard.

Georgio. Jezuit Josip de Georgio je volil ljubljanskemu kolegiju 10. oktobra l. 1709. za dva nova marmorna altarja v cerkvi sv. Jakoba 1000 gld., katere je izplačal Peter Anton Codelli.

Graffheiden. Jezuit Frančišek Graffheiden je 26. febr. l. 1729. svoji materi Agati Elizabeti roj. pl. Edenburg določil vžitek od svoje dedščine, katero naj po njeni smrti dobi cerkev sv. Jakoba.

Grundler. Jezuit Frančišek Grundler je 10. jan. l. 1696. ostavil svoje imetje kolegiju, a jezuitje so malo dedščino prepustili njegovim sorodnikom.

Hoffman. Jezuit Andrej Ferdinand Hoffman je 7. sept. l. 1671. zapustil 1200 gld. Njegov oče je bil Ivan Ferdinand Hoffman, mati Marija Saloma, roj. Portner, ki se je vdruživ omožila z Jakobom pl. Edlingom, brata Ivan Sigfrid in Ivan Eberhard, sestre pa Ana Marija in Marija Izabela.

Ivankovič. Jezuit Gotard Ivankovič je zapustil kolegiju 2 zemljišči v Vinici in 1 vinograd dne 10. okt. l. 1677.; njegov oče Ivan Ivankovič je bil novomeški meščan.

Jager pl. Lewenstain. Ivan Krstnik Jager pl. Lewenstain, cesarski in deželni svétnik, je volil 13. julija l. 1644. jezuitom 2000 gld. in odpustil jim dolg 714 gld.

Jenčič. Jezuit Žiga Jenčič je 29. dec. l. 1701. zapustil svojo dedščino, menda 1000 gld., za popravo cerkve sv. Jakoba.

Kapus. Jezuit Andrej Khappus je podaril kolegiju svojo dedščino, katero sta 30. sept. l. 1672. izplačala njegova brata Jurij in Ivan Khappus.

Koberg. Ivan Urh Khoberg v Raigerstorffu je l. 1666. volil 969 gld. Zvršitelj oporoke je bil deželni računovodja Ivan Krstnik pl. Pettenegkh, čigar brat Adam Pettick je bil v Ljubljani jezuit.

Kopač. Jezuit Andrej Kopasch, sin ljubljanskega meščana Andreja Kopascha, je l. 1632. daroval za zgradbo semenišča 200 imperialov.

Kristan. Matija Kristan je 24. apr. l. 1700. dal za cerkev sv. Jakoba 200 gld.

Lack. Jurij Ludovik Lackh pl. Hochenau, gradnik na ljubljanskem gradu, je volil 18. oktobra l. 1646. jezuitom 1500 gld., katere mu je bil od l. 1638. dolžan dunajski trgovec Krištof Taufrer. A iz zapuščine Taufrerjeve jezuitom ni bilo mogoče ničesar dobiti.

Lewenberg. Jezuit Rudolf Lewenberg je 23. avgusta l. 1677. odstopil pravico do svoje dedščine bratu Ivanu Ferdinandu baronu Lewenbergu pod pogojem, da izplača jezuitskemu kolegiju 2000 gld.

Liechtenberg. Jezuit Žiga Liechtenberg je volil 26. marca l. 1718. ljubljanskemu kolegiju 4000 gld. in kolegiju jezuitov v Judenburgu 1000 gld.

Maass. Ljubljanski meščan Ignacij Maass, rojen na Bavorskem, je s prvo soprogo Marijo imel dva sina: Frančiška, ki je bil jezuit, in Ignacija, ki je postal menih v Kostanjevici. Z drugo soprogo Marijo Ano je imel hčeri Marijo Katarino in Josipino. Oče je umrl l. 1709. Podedoval je po njem tudi

sin Frančišek, ki je 12. febr. l. 1718. volil Jezusovi družbi 2593 gld. 21 kr.

Marz. Dne 15. julija l. 1675. je Marjeta Marz, sestra pok. o. Urbanije, zapustila svojo hišo, ležečo pri kolegiju, jezuitom. Rektor Locatelli je potem to hišo prodal meščanu Jakobu Lokarju.

Meisrembl. Jezuit Jurij Meusrembl se je na korist kolegiju 30. oktobra l. 1661. odrekel dedščini, katero je dobil po svojih stariših. Oče je bil Jurij Meusrembl, ljubljanski trgovec, mati pa Marjeta roj. Reringer.

Mikuš. Jezuit Matija Mikuš je 8. junija l. 1729. postavil za dediča ljubljanski kolegij. Odšel je potem za misijonarja v Indijo, a v Genovi se je vrnil, živel nato v kolegiju v Judenburgu do tretjega leta poskušnje, potem pa zapustil družbo in vzel seboj dedščino na Dunaj, kjer je živel kot svetni duhovnik.

Miller. Sestri Suzana in Lukrecija, hčeri odvetnika kranjske deželne sodnije Jurija pl. Millerja in soproge Helene, sta podarili 7. januarja l. 1636. vrt pred Nemškimi vrati v Ljubljani (»Shaitishensem hortum«) in travnik pod Klečami ob Savi kolegiju.

Mordax. Brata barona Volbank in Anton Mordax sta postala jezuita. Njuna mati udova Rebeka Konstancija Mordax roj. Dillanz je 28. junija l. 1691. dala po prokuratorju Volbanku Ferdinandu bar. Mordaxu jezuitom 100 lotov srebra, ker sta se njena sinova odrekla pravic do gradú Grabna.

Otto. Jezuit Elija Otto, sin Krištofa in Sibile, je podaril 7. febr. l. 1665. kolegiju 924 gld. 21 kr. od svoje očetovske dedščine. — Ivan Alojzij Otto, doktor bogoslovja, opat sv. Demetrija v Sremu in dekan v Braševu (Landskron) na Češkem je v oporoki z dne 7. avg. l. 1671. volil ljubljanskemu kolegiju 1000 gld. Umrli je 7. dec. l. 1674.

Oblokar. Jezuit Jurij Oblacker je zapustil 16. okt. l. 1627. menda ljubljanskemu kolegiju 2217 gld., katere je

bil dobil od Gregorja Pertschuna za prodano zemljišče »Tzhudna« na Bledu in hišo v Radovljici.

Pelzhoff. Marija Magdalena pl. Pelzhoff, roj. Vrbec (Verwiz), je dne 1. marca l. 1686. dala za luč v kapeli žalostne Matere božje v jezuitski cerkvi 100 gld.

Pelzhoffer. Udova Marija Regina Konstancija baronka Pelzhoffer roj. Paradeiser je 9. maja l. 1711. darovala jezuitom po svojem soprogu Frančišku Albertu bar. Pelzhofferju, ki je bil prej nekaj časa pri jezuitih, podedovano lepo knjižnico.

Pernburg. Ivan Karol Zelenič (Sellenitsch) je imel dve soprogi, prva je bila rojena pl. Otto, druga pa Ana Suzana roj. pl. Pernburg. Druga soproga je bila dedinja za možem, sama je pa pred smrtjo zapustila premoženje štirim otrokom brata Ivana, namreč Ivanu Adamu baronu pl. Pernburg, Frančišku Ksaveriju, ki je bil jezuit, Mariji Kristini, omoženi z baronom Moschkonom, in Rozini Rozaliji Tereziji, omoženi z gospodom Raspom. Frančišek Ksaver Pernburg je 14. marca l. 1701. podaril svojo dedščino v znesku 4558 gld. za popravo cerkve sv. Jakoba in za zgradbo Podturna (Tivoli), kjer je bilo jezuitsko razvedrišče. L. 1704. je pa M. Frančišek Pernburg zapustil jezuite ter je potem med svetom dobil ime Frančišek Anton baron pl. Flednigk, baje po starih graščakih Smledniških. Zahteval je od jezuitov podarjeno jim svoto nazaj, a je s tožbo propadel l. 1706.

Pillichgraz. Jezuit Gotard Pillichgraz je 6. sept. l. 1705. podaril ljubljanskemu kolegiju 1000 gld., rimskemu kolegiju, kjer je študiral modroslovje, pa 2000 gld. Umrl je na Laškem. Podedoval je premoženje po očetu Marku Antonu baronu pl. Pillichgraz, ki je napravil oporoko 25. nov. l. 1685.

Plank. Krištof Planckh, apostolski protonotar, cesarski svétnik, naddijakon Gorenjske za oglejsko škofijo in župnik kamniški, je določil v svoji oporoki dne 8. januarja l. 1637., da naj ga pokopljejo v cerkvi sv. Jakoba pri jezuitih, in da naj jezuitje dobe volilo 4000 gld., potem pa še, kar bo

ostalo dedščine po izplačanih volilih. Dostavil je v oporoki besede: »quod dicti Domini Patres Societatis Jesu me a juventute mea in artium liberalium Studiis multum promoverint et, ut summarie dicam, quidquid scio, habeo aut possum, illis adscribere debeam«.

Pop. Jezuit Caharija Popp je postavil 26. avgusta l. 1648. za dediča jezuitski kolegij, ki je prejel okoli 600 gld.

Posarelli. Jezuit Frančišek Posarelli, sin Josipa Posarellija, je umrl, preden je postal duhoven, in je volil jezuitom 6850 gld., in njegov brat Jakob je doplačal za obresti 1500 gld. Prva soproga Josipa Pasarellija je bila rojena Grim-schitsch, druga pa Paradeiser, ki se je pozneje omožila s Sigerstorfom. S prvo soprogo je imel Josip sina Jakoba in tri hčere, katerih prvo je vzel Taller, drugo Herner in tretjo Sonze. Z drugo soprogo je imel Josip sina Frančiška in hčer Suzano, ki se je omožila s Forstmaistrom. Jezuitski kolegij je dobil od zgoraj omenjenega volila l. 1657. samo 900 gld., ker je bil Posarellijev grad Purgstall zadolžen.

Prekerfeld. Jezuit Frančišek Prekerfeld, profesor na graškem vseučilišču, je podaril kolegiju v Ljubljani l. 1718. po očetu podedovanih 1000 gld. Umrl je Frančišek l. 1744., njegov brat, ki je bil žuženberški župnik, pa l. 1735.

Rasp. Jezuit Josip Rasp je na Dunaju dne 3. nov. l. 1705. postavil za dedinjo avstrijsko jezuitsko provincijo. Koliko je znašala dedščina, se ne ve. — Jezuit Ignacij Rasp je pa dne 25. maja l. 1750. v Judenburgu določil od svoje dedščine znesek 2000 gld. za ljubljanski kolegij.

Reringer. Frančišek Reringer je odstopil 14. avg. l. 1675. za mašni plašč v kapeli sv. Frančiška Ksaverija 100 imperialov.

Samburg. Ivan Karol pl. Samburg je podaril 15. avgusta l. 1660. za altar sv. Ignacija in sv. Frančiška srebrno svetilnico in za večno luč v kapeli 500 gld.

Schönleben. Slavni zgodovinar dr. Ivan Ludovik Schönleben je bil najprej jezuit, nato ljubljanski stolni

dekan in protonotar in potem župnik in naddijakon v Ribnici. Določil je sprva samo knjižnico in rokopise jezuitskemu kolegiju, v oporoki je pa postavil kolegij glavnega dediča. Jezuitje so ga v znak hvaležnosti, ko je umrl dne 15. oktobra l. 1681., slovesno pokopali v svoji cerkvi v kapeli sv. Križa. Tri dni je bila velika črna maša in tretji dan je imel nagrobni govor kanonik in mestni župnik Marko Rosetti. Po plačanih volilih je ostalo kolegiju 4402 gld., namreč 1116 gld. v gotovini, 500 gld. v srebrnini, obleka je bila vredna 152 gld., oprava 384 gld., knjižnica 1500 gld., in od cesarja se je pričakovalo za knjigo »Dissertatio polemica de origine Augustissimae Domus Habsburgico-Austriacae« obljubljene podpore 750 gld.

Schweiger. Iz rodbine Schweiger pl. Lerchenfeld so bili trije bratje v družbi Jezusovi in vsi trije so darovali lepe svote za ljubljanski kolegij, namreč: 7. avgusta l. 1678. Engelbert 1000 gld., 24. dec. l. 1679. in 10. jan. l. 1682. Viljem 1300 gld. in 7. febr. l. 1680. ter 3. jan. l. 1682. Andrej 1300 gld.

Semenič. Jezuit Luka Semenič je 15. avg. l. 1672. podaril jezuitski cerkvi 100 gld. za nov kelih.

Sterlecker. Jezuit Rudolf Sterlegger je zapustil za kolegij iz svoje dedščine 600 gld. l. 1643.

Taller. Ivan Taller pl. Neuthal je v svoji oporoki z dne 22. julija l. 1630. volil jezuitom 10.000 gld. Vsled nastale pravde je l. 1657. njegov sin Ivan Josip izplačal 12.000 gld. Ivan Taller je imel gradove: Špitalič, Brdo, Zaprice in Puštal. Ivanova soproga je bila hči Josipa Posarellija, njegov oče Mihael Taller je pa že l. 1601. jezuitom podaril vinograd pri Sv. Križu v Vipavi.

Taufrer. Jezuit Sigfrid Taufrer je 29. oktobra l. 1721. prepustil svojo dedščino bratu Maksimilijanu Antonu bar. Taufrer z željo, da izplača za dovršitev altarja sv. Frančiška Ksav. v jezuitski cerkvi 150 gld.

Teneffl. Josip Teneffl je 31. decembra l. 1659. volil 150 gld. za večno luč pred kipom Matere božje, ki je bil v

zidu jezuitskega kolegija na zunanjem trgu proti vodi. Dva dijaka sta v sabotah in pred prazniki Matere božje pred to podobo pela v slovenskem jeziku lavretanske litanije pred veliko množico zbranega ljudstva.

Tomšič. P. Josip Tomšič je jezuitskemu rektorju Ig. Dinzlu 22. sept. l. 1731. poslal 4000 gld. za kolegij.

Valvasor. Jezuit Volbank Valvasor je odstopil 14. avgusta l. 1728. od očeta Karola barona Valvasorja dobljenih 1000 gld. jezuitskemu kolegiju. Oče Karol je podaritev potrdil 2. sept. l. 1728.

Vivic. Jezuit Josip Wiviz je 8. oktobra l. 1722. določil 1500 gld. svoje dedščine za novi marmorni altar angeljev varuhov v cerkvi sv. Jakoba, drugo dedščino je pa prepustil svojemu nečaku Karolu Evgeniju pl. Wivizhaimb. Josipova mati je bila Ana Katarina pl. Wivizhaimb.

Zelenič. Jezuit Josip Sellenitsch je zapustil 22. okt. l. 1688. kolegiju posestva v Vrhpolju pri Vipavi. Njegova mati Suzana, roj. Distl, je bila najprej omožena z Jurijem Sellenitschem, potem pa z Volbankom Andrejem Fürnpfeilom.

Slovstvo.

»*I castelli della Val d' Arsa*« (Gradovi v Raški dolini v Istri), spisal Camillo de Franceschi. Tako se imenuje 246 stranih obsežajoča zgodovinska knjiga, katera je ravnokar prišla na svetlo v Paznu. V njej je jako natančen zgodovinski opis starih gradov: Lupoglava, Boljuna, Vranje, Kozljaka, Pasa, Belaja, Cepiča in samostana Matere božje pri jezeru. Pisatelj je porabil za svoje delo razne pisane in tiskane vire, samo Rutarjeva »Istra« mu ni znana. Na koncu knjige so pridejane nekatere doslej še neobjavljene listine po izvirniku in v italijanskem prevodu ter rodovniki plemenitih rodbin: Herbersteinov z Lupoglava, Brigidov iz Trsta in Barbov s Kozljaka in Pasa. Ne spuščamo se danes v kritično oceno knjige, omenjamo samo, da bode tudi slovenskim zgodovinarjem dobro došla ta publikacija, ker obsega mnogo zanimivih podatkov, tičečih se zgodovine Kranjske lastniki gori omenjenih gradov, ker so dobili tudi na Kranjskem posestva in imenitne službe. A. K.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blažnikovi nasledniki v Ljubljani.